

วิพากษ์การกระทำตามหน้าที่ในพุทธปรัชญาเถรวาท

นายจ๊กเรศ อธิฐรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

VIPAKA AND DUTY-BASED ACTION IN THERAVADA BUDDHISM

Mr. Jakares Itharat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Philosophy

Department of Philosophy

Faculty of Arts Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

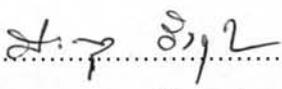
491043

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วิชาเกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่ในพุทธปรัชญาเถรวาท
โดย นายจักรเรศ อธิฐรัตน์
สาขาวิชา ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรมทา

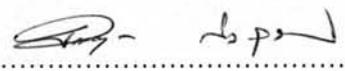
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกุลโรहित)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรมทา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มรรยาท กิจสุวรรณ)

จักเรศ อัฐรัตน์: วิพากษ์กับการกระทำตามหน้าที่ในพุทธปรัชญาเถรวาท (VIPAKA AND DUTY-BASED ACTION IN THERAVADA BUDDHISM) อ. ที่ปรึกษา: รศ. ดร. สมภาร พรหมทา, 53 หน้า.

ทั่วไปแล้วพุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่ากรรมและวิบากเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน ในลักษณะที่ กุศลกรรมก่อให้เกิดกุศลวิบาก อกุศลกรรมทำให้เกิดอกุศลวิบาก โดยที่แต่ละคนเป็นผู้รับผิดชอบ การกระทำของตนเอง จากฐานการอธิบายดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับค่าทางศีลธรรมของการกระทำตามหน้าที่บางอย่าง เช่น เพชฌฆาตมีหน้าที่ประหารนักโทษตามคำสั่งของผู้พิพากษา กล่าวคือการกระทำตามหน้าที่ของเขาเป็นสิ่งที่สังคมเห็นว่าจำเป็น แต่วิบากของกรรมที่ตามมา จากการกระทำตามหน้าที่เป็นสิ่งที่ผู้กระทำต้องรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

จากการศึกษาเรื่องเงื่อนไขการเกิดกรรมทั้งเงื่อนไขจำเป็นและเงื่อนไขพอเพียง ผู้วิจัยเห็นว่าการแสดงตัวของเจตนาเจตสิกเป็นเงื่อนไขจำเป็น ส่วนเจตสิกที่เป็นมูลเหตุทางศีลธรรมคือ โลกเจตสิก โทสเจตสิก โมหเจตสิก อโลภเจตสิก อโทสเจตสิก อโมหเจตสิก เป็นเงื่อนไขพอเพียง ในการเกิดกรรม นอกจากนั้นความเป็นอริยัตถิ์ปัจจุบันก็มีส่วนในการช่วยลดน้ำหนักความเข้มข้นของ วิบาก

สรุปความว่า แม้การกระทำตามหน้าที่นั้นน้ำหนักของเจตนาอาจจะไม่มากเท่ากับการกระทำทั่วไป แต่การกระทำตามหน้าที่ประกอบด้วยเจตนาเจตสิกและเจตสิกที่เป็นเหตุจึงเป็นการกระทำที่มีค่าทางศีลธรรมคือเป็นอกุศลกรรมมีอกุศลวิบากเป็นผลก็ได้ เป็นกุศลกรรมที่มีกุศลวิบากเป็นผลก็ได้ แต่โดยทั่วไป การทำตามหน้าที่ในสังคมสมัยใหม่มักขาดความเป็นอริยัตถิ์ปัจจุบันน้ำหนักความดีความชั่วจากการทำตามหน้าที่จึงเบาว่าการกระทำที่ไม่ได้เกิดจากการทำตามหน้าที่

ภาควิชา.....ปรัชญา.....
สาขาวิชา.....ปรัชญา.....
ปีการศึกษา.....2549.....

ลายมือชื่อผู้พิมพ์.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4680189822: MAJOR PHILOSOPHY

KEYWORD: VIPAKA / THERAVADA BUDDHISM / DUTY-BASED ACTION

JAKARES ITHARAT: VIPAKA AND DUTY-BASED ACTION IN THERAVADA BUDDHISM. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. SOMPARN PROMTA, Ph.D. 53 pp.

Normally, Theravada Buddhism deems that deeds and consequences are related by good deeds incur consequence of good deeds, whilst bad deeds earn consequence of bad deeds. All people themselves are responsible for all deeds. By describing that, it activates moral problem of performing some duties. For instance, an executioner executes a prisoner, according to jurisdiction. Society considers that this execution is necessary. However, the penalty of that belongs to the executioner only.

From the study, it is found that according to Buddhist ethics a *kamma* is composed of necessary and sufficient causes. Intention is considered to be necessary cause and the roots of goodness and badness, called in Buddhist texts *kusalamula* and *akusalamula*, play the role as sufficient causes. One another factor to play the role in reducing the amount of *vipaka* is the *Adhipatipaccaya*.

To conclude, duty-based actions are still done from intention and moral roots, making them have the *vipaka* like normal actions. However, as it is hard for the persons who do the duty given by the law of the state to play a role as the *Adhipatipaccaya*, this condition has a notable effect in reducing the amount of goodness and badness in duty-based actions.

Department.....Philosophy....
Field of study....Philosophy...
Academic year.....2006.....

Student's signature.....
Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคุณพ่อคุณแม่และญาติสำหรับความรัก การดูแลเอาใจใส่ กำลังใจ ความห่วงใย ความอบอุ่น และความเข้าใจที่มีให้ข้าพเจ้าเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณพ่อคุณแม่ที่ให้โอกาสข้าพเจ้าทำในสิ่งที่ต้องการ การศึกษาของข้าพเจ้านั้นสำเร็จได้เพราะการสนับสนุนของท่าน ข้าพเจ้าตระหนักและซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรหมทาสำหรับความกรุณาและเวลาทั้งหมดที่ข้าพเจ้าได้รับกวนปรึกษาเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์การทำงานวิจัยเรื่องนี้เป็นอย่างมาก รวมทั้งท่านยังช่วยปรับปรุง แก้ไข จนทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สามารถเป็นรูปเป็นร่างที่สมบูรณ์ได้ นอกจากนี้ เนื้อหาและขอบเขตของวิชาที่อาจารย์สอนในทุกภาคการศึกษานับเป็นความประทับใจอย่างยิ่งของข้าพเจ้าตลอดระยะเวลาการศึกษา ณ สถาบันแห่งนี้ พร้อมกันนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกูโรหิต ประธานคุมสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ มรรยาท กิจสุวรรณ กรรมการคุมสอบวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง สำหรับความเมตตาและคำแนะนำตักเตือนที่อาจารย์มอบให้ข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ดร.มล. นิพาดา เทวกุล ในฐานะแรงบันดาลใจให้ข้าพเจ้าศึกษาปริญญาในระดับที่สูงขึ้น อีกทั้งรองศาสตราจารย์ ดร. โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ สำหรับแบบอย่างในการศึกษาปริญญา และรองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณ สถาอานันท์ ผู้ช่วยเหลือและชี้แนะแนวทางในการทำปริญญาแก่ข้าพเจ้า

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำหรับทุนอุดหนุนการศึกษาในโครงการผลิตและพัฒนาอาจารย์ (UDC)

ข้าพเจ้าขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ ทุกคนทั้งที่ภาคปริญญาและนอกภาคสำหรับความจริงใจ และช่วงเวลาที่ใช้ร่วมกัน ชีวิตการเรียนและชีวิตด้านอื่นๆ ของข้าพเจ้าคงไม่มีช่วงเวลานาน่าประทับใจและไม่อาจก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณค่าเพียงพอในการจดจำหากปราศจากเพื่อนร่วมทางที่จริงใจและอยู่เคียงข้างกันเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พี่ชยันต์ มาहन พี่พัฒน์ สุยะ พี่ไพรินทร์ กะทิพมราช ปราชญ์ ยาววงศ์ศิริ และธิดิ แซ่ตั้งสำหรับคำปรึกษาด้านวิชาการและความห่วงใยแก่ข้าพเจ้า

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณคุณคุณไพลิน ปิ่นลำอากค์ ผู้เป็นทั้งมิตรในทางวิชาการและมิตรผู้ให้ความห่วงใยแก่ข้าพเจ้าเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	1
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	1
1.4 ขั้นตอนและวิธีการวิจัย.....	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
บทที่2 แนวคิดเรื่องกรรมและวิบากในพุทธศาสนา.....	3
2.1 กรรมและวิบากในฐานะกฎธรรมชาติดังหนึ่ง.....	3
2.2 ความหมายของกรรม.....	5
2.3 ประเภทของกรรม.....	8
2.4 เกณฑ์วินิจฉัยกรรม.....	11
2.5 วิบากของกรรม.....	11
บทที่3 การกระทำตามหน้าที่กับปัญหาเรื่องวิบาก.....	14
3.1 การกระทำตามหน้าที่กับปัญหาเรื่องวิบาก.....	14
3.2 เครื่องมือพิจารณาปัญหาเรื่องวิบากของการกระทำตามหน้าที่.....	16
3.2.1 จิต.....	17
3.2.2 เจตสิก.....	24
3.2.3 กุศลกรรม.....	27
3.2.4 อกุศลกรรม.....	28
3.2.5 ปัญหาเรื่องค่าทางศีลธรรมของการกระทำที่ปรากฏในคนทั่วไป.....	29
3.2.6 เหตุปัจจัย.....	31
3.3 การกระทำตามหน้าที่กับการรับวิบากของกรรม.....	42
บทที่4 บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ.....	47
4.1 บทวิเคราะห์.....	47

	หน้า
4.2 ข้อเสนอแนะ.....	51
รายการอ้างอิง.....	52
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	53